

ONDERZOEKSPLAN “Veiligheidsbewustzijn Brandweerpersoneel” (Leert de Brandweer van lessen uit eerdere ongevallen van brandweerlieden)
--

Inleiding.

De afgelopen 12 jaar zijn 23 brandweerlieden tijdens de uitvoering van hun taak omgekomen. Per jaar raken ook enkele 100-en brandweerlieden gewond tijdens operationeel optreden (CBS Statistiek der branden en Ongevallenregistratie Arbeidsinspectie).

In een tiental (Inspectie)onderzoeken (zie bijlage) naar ongevallen met brandweerlieden is onvoldoende veiligheidsbewustzijn regelmatig als belangrijk aspect naar voren gekomen; er blijkt in onvoldoende mate aandacht te zijn voor veiligheid van de brandweerlieden tijdens het operationele optreden. Soms wordt te gemakkelijk geconcludeerd dat een noodlottige gebeurtenis valt onder het onvermijdelijke risico van het vak, terwijl voorop dient te staan dat alles moet worden gedaan om herhaling te voorkomen.

In de vele rapportages van deze (Inspectie)onderzoeken naar branden met doden en gewonden onder het brandweerpersoneel staat vaak de aanbeveling/conclusie dat het veiligheidsbewustzijn van het brandweerpersoneel dient te worden verbeterd. Naar aanleiding van de specifieke omstandigheden van het betreffende ongeval staan in de diverse rapportages eveneens vaak specifieke aanbevelingen ter verbetering van (de veiligheid bij) het repressieve optreden van de brandweer.

Nut en noodzaak van de binnenaanval en de daarbij te hanteren afwegingscriteria is een regelmatig terugkerend onderwerp. In hoeverre opleiding en oefening van brandweerpersoneel geëigend zijn voor het tijdig onderkennen van gevaarlijke/levensbedreigende situaties voor het eigen personeel bij een brandweerinzet wordt ook regelmatig aangegeven.

Ondanks de vele en herhaalde aanbevelingen van de Inspectie en de daaruit volgende initiatieven op landelijk niveau, bestaat de indruk dat er ten aanzien van het veiligheidsbewustzijn op het operationele niveau weinig vooruitgang wordt geboekt.

Er worden weliswaar op landelijk niveau de nodige acties ondernomen; echter, komen de resultaten daarvan echter wel op de werkvloer terecht?

De Inspectie vindt hierin aanleiding om onderzoek te verrichten. Gezien de aard van de materie wil de Inspectie dit onderzoek in samenwerking met een Universiteit verrichten.

Probleemstelling.

Aan de orde is de vraag wat er in de afgelopen jaren naar aanleiding van de diverse aanbevelingen uit de (inspectie)onderzoekrapportages is verbeterd aan het omgaan met risico's bij een brandweerinzet c.q. hoe staat het anno 2003 met het risicobewustzijn van de brandweer. Welke invloed hebben de aanbevelingen op basis van vaak diepgaande onderzoeken naar branden met slachtoffers onder het ingezette brandweerpersoneel, waarvan immers het primaire doel is te leren voor de toekomst. Hoe groot is het werkelijke (leer)effect van de diverse verbeteradviezen gericht op een veilig brandweeroptreden.

De indruk bestaat dat de brandweer op de werkvloer onvoldoende leert van de lessen die volgen uit de bestudering van vele (dodelijke) ongevallen onder brandweerlieden. Er is behoefte aan (wetenschappelijk) onderzoek naar het leersysteem van de brandweer bij ongevallen en het functioneren daarvan.

Onderzoeksvragen.

Op basis van deze probleemstelling komen we tot een drietal te onderzoeken vragen:

1. Wat is er gebeurd met de aanbevelingen gericht op het voorkomen van ongevallen uit de vele Onderzoeksrapporten van de Inspectie (van ongevallen met brandweerslachtoffers tijdens operationele inzet) bij de betreffende organisaties zelf? Welke (landelijke) beleidsinitiatieven zijn er geweest naar aanleiding van deze aanbevelingen en welk effect hebben deze initiatieven?
2. Als er weinig gebeurt met onderzoeksbevelingen ter verbetering van veiligheidsbewustzijn van de brandweer, welke elementen zijn dan van invloed op het veiligheidsbewustzijn van de Brandweer, opdat ongevallen met brandweertaken zoveel mogelijk beperkt worden?
3. Is er een (psychologische) verklaring te vinden voor het gedrag van brandweertaken, die onnodige (soms tegen beter weten in) risico's nemen?

Voor de tweede vraag is een onderzoeksvoorstel uitgewerkt met de TU Delft (Risk Centre van Prof. A. Hale; zie bijlage 1). De Inspectie zal zelf onderzoek doen met betrekking tot vraag 1, mede op basis van een structuur die door het Risk Centre wordt aangereikt. Deze structuur staat garant voor het verzamelen van het nodige feitenmateriaal voor het onderzoeken van vraag 2. Voor het beantwoorden van vraag 3 zal gelijklopend met het onderzoek door TU Delft door Dr. C. Mittendorf onderzoek worden verricht (zie bijlage 2). Wel zullen deze twee trajecten gecoördineerd moeten worden, omdat de cultuur (vraag 2) en de perceptie van risico en eigen kunnen (vraag 3) elkaar beïnvloeden. Voor coördinatie met beide andere vragen is tijd in het voorstel van Hale ingebouwd.

Het totaal van de drie onderzoekssporen zal in samenhang leiden tot afrondende conclusies, die leiden tot inzicht in en zonodig verbetervoorstellen voor de veiligheid bij brandweeroptreden.

Dit plan gaat verder in op de aanpak bij vraag 1 (feitenonderzoek).

Onderzoeksdoel.

Het (extern) doel van het onderzoek is: "Een bijdrage leveren aan de verbetering van de veiligheid bij brandweeroptreden".

De onderzoekssubdoelen laten zich als volgt formuleren:

- Vaststellen in hoeverre de leermomenten uit de plaatsgevonden ongevallen hebben geleid tot verbeteringen met betrekking tot de veiligheid bij het brandweeroptreden. Wat heeft men gedaan om in het vervolg ongevallen te voorkomen?
- Bepalen welke belemmeringen hierbij een rol spelen.
- Bepalen van maatregelen om het leerproces zonodig te verbeteren.
- Vaststellen van een verklaring voor het gedrag van brandweertaken die soms tegen beter weten in onnodige risico's nemen, alsmede aanbevelingen gericht op positieve veranderingen.

De resultaten van de onderzoeken bij individuele brandweercorpsen zullen als trend worden weergegeven zonder herkenbare bron.

Wijze van onderzoek.

De betreffende corpsen zullen worden bezocht door een Inspectieteam.

Met behulp van een interview met 2 tot 3 sleutelfunctionarissen uit het betreffende corps zal worden vastgelegd wat het brandweercorps heeft gedaan met de aanbevelingen uit het Inspectierapport gericht op het voorkomen van het ongevallen in het corps (het feitenonderzoek aan de hand van een vragenlijst). De te bezoeken corporsen zijn aangegeven in bijlage 3. Inzicht in de diverse relevante beleidsinitiatieven en het effect daarvan zal worden verkregen door documentenstudie en interviews met Nibra en DRB.

Rapportage.

In het eindrapport zullen de resultaten van de afzonderlijke onderzoeksvragen separaat en herkenbaar worden weergegeven. In een afsluitend hoofdstuk zal worden aangegeven hoe de resultaten van de onderzoekssporen in elkaar grijpen en zullen afrondende conclusies inzicht geven in het leersysteem van de brandweer bij ongevallen onder eigen personeel, alsmede eventuele verbetervoorstellen gericht op vergroting van de veiligheid bij brandweer optreden.

Doelgroep.

De rapportage is primair bestemd voor het operationele brandweerveld en is bedoeld als handreiking voor het vergroten van de veiligheid bij brandweer optreden.

Planning.

2003

nov/dec

Vorbereiding onderzoeksvoorstel

Vorbereiding vervolgstappen

2004

jan/feb/mrt

Onderzoek IOOV bij 10 brandweercorpsen

Vorbereiding onderzoek TU-Delft/Mittendorf

mrt/apr/mei

Uitvoering onderzoek TU-Delft/Mittendorf

juli/aug

Eindrapportage.

26/02/2004;WvD;

Bijlage

Onderzoeksplan “Veiligheidsbewustzijn Brandweerpersoneel”

Begeleidingscommissie

Voor het onderzoek zal een begeleidingscommissie worden gevormd bestaande uit vertegenwoordigers van de verschillende partijen in het (leer)stelsel van de brandweer. De begeleidingscommissie zal functioneren als klankbordgroep en als eventuele toegang tot sleutelpersonen, die in het onderzoek benodigd zijn.

Gedacht wordt aan een startbijeenkomst, een bijeenkomst tussendoor en een workshop aan het einde van het project. Zonodig kunnen de onderzoekers in de loop van het onderzoek de leden van de commissie individueel benaderen.

In de beg.cie participeren:

- NVBR (koepelorg. Brandweer)
- DRB (beleidsdirectie brandweer)
- KNBVH (bestuurlijke koepel brandweer)
- Inspectie OOV (H. Jonker)
- NIBRA (landelijke opleidingen brandweer)
- Reg.Opleidingsinstituut
- VNG/College van Arbeidszaken
- Politie/Ambulancedienst/GHOR
- Arbeidsinspectie (Jos van Liemp;dir. MHC/AI)

Interviews en focusgroepen (onderzoek TU-Delft)

Om het leersysteem in kaart te brengen wordt gebruik gemaakt van *interviews* en *focusgroepen* met sleutelpersonen in brandweer Nederland. Daarbij wordt gedacht aan:

- ✓ De verschillende niveaus binnen een corps: het management, operationeel leidinggevenden (bevelvoerders en officieren) en uitvoerende brandweerlieden (zowel beroeps als vrijwilligers)
- ✓ Inspectie OOV
- ✓ Directie R en B/BZK
- ✓ Andere brandweeredeskundigen
- ✓ Evt. andere spelers die het leren aan kunnen sturen/beïnvloeden, bijv. Arbeidsinspectie en gemeente

Interviews sleutelfunctionarissen brandweer(10 tot 12)

- Rob Brons(Cmdt.Den-Haag/Portefeuillehouder IOOV)
- Ad van Leeuwen (Cmdt.Schiedam)
- Koos Scherjon (Cmdt.Doetinchem)
- Inspectie OOV (SvdD)
- DRB/BZK (W.Brouwer)
- NIBRA (Dir.)
- Regionaal Opleidingsschool (Arie Lenstra)
- Jan Boonekamp(Cmdt.Berkel)

- J. Kroon (Cmndt. Bodegraven)
- Hans de Haas (Aa en Hunze; Commandant vrijwillig corps)
- Geert Olsder (Barneveld; Commandant vrijwillig corps)

Focusgroepen(6)

Met operationele bevelvoerders en brandweerlieden (incl. OVD-n en *management*) wordt gedacht aan het houden van een aantal focusgroepen met 6 a 10 personen per keer, waarin de relatie tussen de cultuur en het leersysteem in kaart gebracht kan worden.

Om een voldoende steekproef van de brandweer in Nederland te krijgen wordt in de keuzen van corpsen voor focusgroepen en voor interviews rekening gehouden met de volgende aspecten:

- ✓ Grote steden, middelgrote steden en plattelandsgemeentes
- ✓ Beroepsbrandweer, vrijwilligerscorpsen en gemengde corpsen

Voor de zes focusgroepen wordt gedacht aan de volgende corpsen:

- ✓ Eindhoven (groot)
- ✓ Roermond (middelgroot)
- ✓ Pijnacker (klein)
- ✓ Baarn (of Houten) (klein)
- ✓ Berkel Rodenrijs (klein)
- ✓ Zuidhorn (klein) (cmdt.Kees Schoon)

28/01/2004;WvD;

OVERZICHT VAN ONDERZOEKEN NAAR BRANDEN MET DODEN EN/OF GEWONDEN ONDER HET BRANDWEERPERSONEEL

- Onderzoek Brand Huis ter Duin te Noordwijk (25 januari 1990; 3 doden).
- Onderzoek brand in cadeauwinkel "Arcade" te Zwolle (21 jan.1992; 2 doden/2 gewonden).
- Onderzoek naar het ongeval bij Cindu te Uithoorn (8 juni 1992; 3 doden/11 gewonden).
- Onderzoek Brand garagebedrijf te Tilburg (30 juni 1993; 1 dode/3 gewonden).
- Onderzoek ongeval te Langerak (18 september 1993; 2 doden/14 gewonden).
- Onderzoek naar het ongeval aan de Motorkade/Amsterdam (19 april 1995; 3 doden).
- Onderzoek ongeval bij brand in kamerverhuurbedrijf in Harderwijk (27 januari 1998; 2 doden).
- Onderzoek ongeval Brandweer Wognum (1999; 3 gewonden).
- Onderzoek Vuurwerkcramp Enschede (mei 2000; 4 doden/ gewonden).
- Onderzoek ongeval bij cursusoefening te Rosmalen (1993; 1 dode).